

شناسایی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه براساس پرسشنامه یانگ در دختران دبیرستانی شهر قم

امیر همتا^۱، انوشیروان کاظم‌نژاد^{۱*}، محمد غلامی فشارکی^۱، نازنین فکری^۲، معصومه ابوالفتحی^۳

چکیده

زمینه و هدف: طرح‌واره یک الگوی شناختی و هیجانی است که می‌تواند رفتارهای فردی را به سمت خاصی سوق دهد. این مطالعه با هدف بررسی مشکلات روانی ویژگی‌های شخصیتی در دختران دانش‌آموز شهر قم انجام گرفت.

روش بررسی: این مطالعه به روش تحلیلی - مقطعی بر روی ۱۵۱ دانش‌آموز دختر دبیرستان‌های شهر قم در سه رشته علوم ریاضی، انسانی و تجربی در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ انجام شد. نمونه‌گیری در دو مرحله: ابتدا نمونه‌گیری خوشه‌ای، سپس نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده با تخصیص متناسب در هر خوشه صورت گرفت. شرکت‌کنندگان به پرسشنامه ۷۵ سؤالی "طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه یانگ" پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از آزمون کروسکال والیس، ضریب همبستگی اسپیرمن و آماره لاندا تحلیل شدند.

یافته‌ها: میانگین سنی دانش‌آموزان برابر با $15 \pm 1/5$ سال بود. طرح‌واره‌های معیارهای سرسختانه (در بُعد گوش به زنگی بیش از حد و بازداری)، شکست و وابستگی (در بُعد عملکرد مختل) و نقص/شرم (در بُعد طرد و بریدگی) به ترتیب بیشترین میانگین را داشتند. میانگین نمره هیچ‌یک از سازه‌ها برحسب سه گروه تحصیلی با هم تفاوت معنی‌داری نداشت. اما همبستگی بین سازه‌ها در گروه‌های تحصیلی از نظر آماری معنی‌دار بود ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: در این مطالعه از بین ۴ طرح‌واره‌ای که بیشترین میانگین را داشتند، دو طرح‌واره متعلق به حوزه عملکرد مختل بود. باتوجه به اینکه این طرح‌واره با رفتار والدین در دوران کودکی شکل می‌گیرد، لذا یکی از راهکارها می‌تواند آموزش والدین در جهت پرورش اعتماد به نفس فرزندان و عدم مراقبت بیش از حد از آنان باشد.

کلید واژه‌ها: طرح‌واره یانگ؛ دانش‌آموزان؛ بازداری؛ شرم؛ قم، ایران.

گروه آمار زیستی، دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

مرکز مشاوره کمیته امداد امام خمینی، گروه مشاوره، قم، ایران.

*نویسنده مسئول مکاتبات:

انوشیروان کاظم‌نژاد، گروه آمار زیستی، دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران؛

آدرس پست الکترونیکی:

kazem_an@modares.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۴/۷/۱۳

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۰/۱۵

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Hamta A, Kazemnejad A, Gholami Fesharaki M, Fekri N, Abolfathi M.
Identification of early maladaptive schemas based on
young questionnaire in high school girls of Qom City, Iran.
Qom Univ Med Sci J 2016;10(9):35-43. [Full Text in Persian]

مقدمه

دوره متوسطه، دوره انتقال میان کودکی و جوانی است. در این دوره طرز تفکر هدفمند می‌شود و سؤالات اساسی زندگی (انتخاب رشته، شغل و برنامه‌ریزی برای آینده)، ذهن نوجوان را مشغول می‌کند. نوجوان با تلاش در جهت استقلال، خود را از خانواده جدا کرده و وارد دوران جدایی عاطفه می‌شود. در این دوره، والدین و مدرسه باید اجازه دهند نوجوان محرومیت‌ها را تجربه کرده و توانایی‌های خود را بسنجد (۱). محسنی و همکاران در بیان میزان نقش تربیتی والدین، ناتوانی در ادراک فرزند به شکل یک فرد مستقل و ممتاز را نشأت گرفته از ضعف روابط خانوادگی عنوان کرده‌اند (۲). رفتار والدین می‌تواند عاملی در جهت به وجود آمدن و گسترش یافتن مدل‌هایی در درون سازمان شناختی فرد باشد (۱)، که به آن "طرح‌واره" گفته می‌شود. طرح‌واره‌ها به طور معمول از عدم ارضاشدن نیازهای اولیه در دوران کودکی شامل: دلبستگی ایمن به دیگران، خودگردانی، کفایت و هویت، آزادی در ابراز هیجان‌ها و نیازهای سالم، خودانگیختگی و تفریح، محدودیت‌های واقع‌بینانه و خویشتن‌داری نشأت می‌گیرند (۳).

در بافت روانشناسی و روان‌درمانی، طرح‌واره یک اصل سازمان بخش کلی است که برای درک تجارب زندگی فرد لازم است. دوران کودکی، زمان شکل‌گیری و گسترش بسیاری از طرح‌واره‌ها بوده که این طرح‌واره‌ها تجارب بعدی زندگی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند (۴).

Young براساس مشکلات منش شناختی، یک مدل طرح‌واره‌ای معرفی کرد. وی معتقد است هریک از نشانه‌های آسیب‌شناسی روانی مربوط به حداقل یکی از طرح‌واره‌های اولیه می‌باشد (۵). طرح‌واره‌ها، بنیادهای شناختی فرد را تشکیل می‌دهند. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، بخش پایه‌ای و درعین حال سخت شناخت‌های افراد هستند که غالباً در دوره‌های تحول رشد، شکل گرفته و می‌توانند رفتارهای فردی را تبیین و به سمت خاصی سوق دهند و قابل‌انتظارترین پیش‌بینی را فراهم کنند، همچنین روابط بین فردی و تصور ذهنی از خویشتن خویش را نیز تحت تأثیر قرار دهند (۶). لذا بین رفتارهای ناسازگارانه در آینده و طرح‌واره‌های ناسازگار، رابطه وجود دارد (۷)، و جهت جلوگیری از آسیب‌های

مرتبط با طرح‌واره‌های ناسازگار؛ شناخت و آگاهی از تأثیرات هریک از آنها بر ابعاد زندگی کودک و نوجوان ضروری است (۸). با توجه به وجود مشکلات روانی و عدم ارزیابی ویژگی‌های شخصیتی دختران دانش‌آموز، این مطالعه با هدف تعیین مشکلات روانی و ارزیابی دقیق ویژگی‌های شخصیتی دختران دانش‌آموز شهر قم، براساس مدل طرح‌واره‌های ناکارآمد بانگ انجام شد. همچنین تفاوت میزان این سازه‌ها، بررسی و مقایسه شدت همبستگی بین آنها (به تفکیک سه گروه تحصیلی تجربی، ریاضی و انسانی) از دیگر اهداف مطالعه بود.

روش بررسی

این مطالعه به روش تحلیلی - مقطعی، بر روی ۱۵۱ دانش‌آموز دختر دبیرستان‌های شهر قم در سه رشته علوم ریاضی، انسانی و تجربی در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ انجام شد. نمونه‌ها با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند.

معیار ورود به این مطالعه شامل: تابعیت ایرانی، عدم سابقه اختلال روانی در پاسخ‌دهنده، عدم مصرف مواد مخدر توسط دانش‌آموز و یا والدین وی، عدم طلاق والدین و تمایل فرد برای شرکت در مطالعه بود.

حجم نمونه در این مطالعه با اطمینان ۹۵٪ و توان ۹۰٪ براساس نتایج صدوقی و همکاران (۹)، و بر طبق فرمول حجم نمونه در مطالعات همبستگی، ۱۵۱ نفر برآورد شد. جهت انجام نمونه‌گیری، ابتدا نمونه‌گیری خوشه‌ای و پس از انتخاب خوشه‌ها، نمونه‌گیری طبقه‌بندی با تخصیص متناسب انجام گرفت؛ به این صورت که در ابتدا لیستی از تمامی دبیرستان‌های دخترانه دولتی آموزش و پرورش منطقه مورد بررسی، تهیه و سپس هر دبیرستان به‌عنوان یک خوشه در نظر گرفته شد و در ادامه، از میان مدارس، دو مدرسه به تصادف انتخاب گردید و در مرحله بعد با در نظر گرفتن مدارس به‌عنوان یک طبقه، با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده با رویکرد تخصیص متناسب از هر مدرسه نمونه گرفته شد. در این مطالعه پس از کسب مجوز از آموزش و پرورش، هماهنگی با مدیر دبیرستان و ضمن ارائه توضیحات لازم، کسب رضایت و ایجاد اطمینان از محرمانه و بی‌نام بودن پاسخنامه‌ها، پرسشنامه ۷۵ سؤالی "طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه بانگ" بین دانش‌آموزان

توزیع شد. همچنین به دانش‌آموزان تأکید گردید سؤالی را بی‌پاسخ نگذارند، از این‌رو تمامی آزمودنی‌ها به ۷۵ پرسش در ۵ حوزه پرسشنامه طرح‌واره بانگ پاسخ دادند. این پرسشنامه ۷۵ سؤالی با طیف ۶ درجه‌ای (۱=کاملاً در مورد من نادرست است تا ۶=کاملاً مرا توصیف می‌کند) با قابلیت اندازه‌گیری ۱۵ طرح‌واره غیرانطباقی است؛ به طوری که هر طرح‌واره با ۵ سؤال اندازه‌دار می‌شود. در این پرسشنامه هرچه نمره بالاتر باشد احتمال وجود طرح‌واره غیرانطباقی بالاتر خواهد رفت و اگر مجموع امتیازات هر مقیاس بیشتر از ۲۵ باشد آن طرح‌واره ناکارآمد تلقی می‌شود (۱۰). این طرح‌واره توسط بانگ (سال ۱۹۹۸)، در ۵ حوزه طبقه‌بندی شده که به شرح زیر می‌باشد:

اولین حوزه، طرد و بریدگی (Disconnection and Rejection) است که نشان‌دهنده عدم احساس امنیت و برقراری ارتباط رضایت‌بخش با دیگران می‌باشد. طرح‌واره‌های این حوزه عبارتند از: محرومیت هیجانی، رهاشدگی، بی‌اعتمادی، انزوای اجتماعی، نقص/شرم؛ دومین حوزه، عملکرد و خودگردانی مختل (Impaired Autonomy and Performance) بوده که شامل توقع فرد از خود و پیرامونش برای رسیدن به استقلال و عملکرد موفقیت‌آمیز می‌شود. طرح‌واره‌های این حوزه عبارتند از: شکست (معتقد است که شکست برای او مقدر شده و در هر زمینه‌ای شکست خواهد خورد)، وابستگی/بی‌کفایتی (عقیده به اینکه به میزان قابل توجهی برای انجام وظایف، نیازمند کمک دیگران است)، آسیب‌پذیری به ضرر (ترس افراطی از ابتلا به یک بیماری و یا عدم توانایی برای جلوگیری از ضربه شدیدی که تصور می‌کند در موقعیتی به وی تحمیل خواهد شد)، گرفتاری (وابستگی عاطفی شدید به یک یا چند نفر از نزدیکان، به خصوص والدین)؛ سومین حوزه، محدودیت‌های مختل (Impaired limits) است که طرح‌واره‌های آن، نقص در عملکرد مسئولانه و محدودیت‌های فردی برای نیل به اهداف بلندمدت را نشان می‌دهد. طرح‌واره‌های مرتبط با آن شامل: استحقاق (اعتقاد به اینکه از دیگران بالاتر است و همه کارها و یا ادعاهای او در هر زمینه‌ای درست است، بنابراین باید از مزایایی بیشتری نسبت به دیگران برخوردار باشد)، خودانضباطی ناکافی (عدم توانی در

کنترل خواسته‌ها و تمایل بیش از حد بر خشنودی و اجتناب از موقعیت‌های ناراحت‌کننده) (۱۱)؛ چهارمین حوزه، دیگر جهت‌مندی (Otherdirectedness) بوده که نمایانگر نادیده گرفتن خود و تن دادن افراطی به خواسته‌های دیگران است. طرح‌واره‌های این حوزه عبارتند از: اطاعت، ایثار و پنجمین حوزه، گوش به‌زنگی بیش از حد و بازداری (Overvigilance/Inhibition) است. افراد دارای این طرح‌واره‌ها، انتظارات درونی، قواعد و رفتار اخلاقی سخت‌گیرانه و انعطاف ناپذیر دارند، طرح‌واره‌های این حیطه شامل: بازداری هیجانی (تأکید افراطی بر منطقی بودن) و معیارهای سرسختانه (نوعی کمال‌گرایی افراطی) می‌باشد (۱۲). روایی و پایایی این طرح‌واره قبلاً در مطالعه Waller و همکاران بررسی و تأیید شده که در آن، آلفای کرونباخ برای کل آزمون، ۰/۹۶ و برای تمام خرده‌مقیاس‌ها، بالاتر از ۰/۸۰ گزارش شده است (۱۳). برآورد پایایی از طریق همسانی درونی در دامنه ۰/۷۱-۰/۹۰ قرار دارد (۱۴). همچنین مطالعه صدوقی و همکاران (سال ۱۳۸۷) در روایی و پایایی این طرح‌واره مجدداً بررسی و تأیید شد (۹).

بعد از گردآوری پرسشنامه‌ها و ورود داده‌ها به نرم‌افزار R، داده‌ها با استفاده از آماره‌های توصیفی، آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن، آزمون کروسکال والیس و آماره لاندا (جهت آزمون اختلاف همبستگی‌ها برحسب رشته) (۱۸) تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این مطالعه، میانگین متوسط سنی شرکت‌کنندگان برابر با $15 \pm 1/5$ سال بود که در سه گروه علوم ریاضی، تجربی و انسانی به‌طور تصادفی وارد مطالعه شدند. طرح‌واره بانگ توسط تمامی آنها به‌طور کامل پاسخ داده شد، و هیچ داده گمشده‌ای وجود نداشت. ۴۱ نفر (۲/۲۷٪)، رشته انسانی؛ ۶۰ نفر (۷/۳۹٪)، ریاضی و ۵۰ نفر (۱/۳۳٪) نیز در رشته تجربی بودند. به‌طور کلی معیارهای سرسختانه، شکست، وابستگی و نقص به ترتیب بیشترین میانگین را داشتند. نمره هیچ‌یک از سازه‌ها در هر سه گروه تحصیلی، با هم تفاوت معنی‌داری نداشت (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: میانگین و انحراف معیار سازه‌ها به تفکیک گروه‌های تحصیلی

رشته تحصیلی	علوم تجربی	علوم ریاضی	علوم انسانی	کل	طرح‌واره
خودانضباطی ناکافی	۱۰/۰ ± ۲/۶۳	۹/۵ ± ۲/۲	۹/۵ ± ۲/۶	۹/۷ ± ۲/۵	
استحقاق	۹/۹ ± ۲/۲۶	۹/۷ ± ۲/۱	۹/۶ ± ۱/۸	۹/۷ ± ۲/۱	
معیارهای سرسختانه	۱۸/۶ ± ۹/۶۱	۱۸/۶ ± ۹/۴	۱۸/۲ ± ۹/۸	۱۸/۵ ± ۹/۵	
بازداری هیجانی	۹/۷ ± ۲/۰۲	۹/۸ ± ۲/۲	۹/۱ ± ۱/۷	۹/۶ ± ۲/۰	
ایثار	۹/۶ ± ۲/۰۴	۹/۴ ± ۱/۹	۹/۵ ± ۱/۹	۹/۵ ± ۱/۹	
اطاعت	۹/۳ ± ۱/۹۰	۹/۴ ± ۱/۸	۹/۶ ± ۱/۵	۹/۶۰ ± ۱/۷	
گرفتار	۹/۸ ± ۱/۶۱	۹/۸ ± ۱/۶	۹/۲ ± ۱/۹	۹/۶۰ ± ۱/۷	
آسیب‌پذیری در برابر ضرر	۱۰/۳ ± ۱/۶۵	۱۰/۰ ± ۱/۹	۱۰/۶ ± ۲/۰	۱۰/۳ ± ۱/۹	
وابستگی / بی‌کفایتی	۱۶/۶ ± ۷/۲۱	۱۶/۵ ± ۷/۴	۱۶/۶ ± ۷/۳	۱۶/۵ ± ۷/۳	
شکست	۱۷/۳ ± ۷/۸۰	۱۷/۳ ± ۷/۳	۱۷/۰ ± ۷/۴	۱۷/۳ ± ۷/۴	
نقص / شرم	۱۶/۶ ± ۶/۶۹	۱۶/۷ ± ۶/۸	۱۵/۹ ± ۶/۰	۱۶/۵ ± ۶/۵	
انزوای اجتماعی	۱۱/۶ ± ۲/۵۱	۱۱/۳ ± ۲/۲	۱۱/۵ ± ۲/۶	۱۱/۵ ± ۲/۵	
بی‌اعتمادی / بدرفتاری	۱۰/۷ ± ۱/۷۷	۱۰/۸ ± ۲/۲	۱۰/۹ ± ۲/۰	۱۰/۸ ± ۲/۴	
رهاشدگی	۱۱/۰ ± ۱/۹۴	۱۰/۸ ± ۲/۱	۱۱/۳ ± ۲/۱	۱۱/۰ ± ۲/۱	
محرومیت هیجانی	۱۲/۰ ± ۲/۹۲	۱۲/۰ ± ۳/۰	۱۳/۱ ± ۲/۹	۱۲/۳ ± ۲/۹	

از بین ۱۵۱ نفر شرکت‌کننده، حدود نیمی از دانش‌آموزان دختر، دچار "معیارهای سرسختانه" و یک‌چهارم آنها دچار "شکست" و "گرفتار"، "اطاعت" و نیز "ایثار" نبودند (جدول شماره ۲).

هیچ‌یک از دانش‌آموزان دچار "آسیب‌پذیری در برابر ضرر"،

جدول شماره ۲: فراوانی طرح‌واره ناسازگار اولیه به تفکیک رشته در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر قم، سال ۱۳۹۱-۱۳۹۰

رشته	علوم تجربی	علوم ریاضی	علوم انسانی	کل	طرح‌واره
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	
نقص / شرم	۶ (۱۲/۰)	۶ (۱۰/۰)	۲ (۴/۹)	۱۴ (۹/۳)	
وابستگی / بی‌کفایتی	۵ (۱۰/۰)	۸ (۱۳/۳)	۷ (۱۷/۱)	۲۰ (۱۳/۲)	
شکست	۱۵ (۳۰/۰)	۱۵ (۲۵/۰)	۸ (۱۹/۵)	۳۸ (۲۵/۳)	
معیارهای سرسختانه	۲۵ (۵۰/۰)	۳۰ (۵۰/۰)	۲۰ (۴۸/۸)	۷۵ (۴۹/۷)	

هیچ‌کدام از رده‌ها در سطح ۵٪، تفاوت معنی‌داری ندارند.

بیشترین همبستگی مربوط به همبستگی بین "نقص / شرم" با "وابستگی / بی‌کفایتی" ($r=0/764$) و نیز بین "نقص / شرم" با "معیارهای سرسختانه" ($r=0/764$) بود. همبستگی بین "شکست" و "معیارهای سرسختانه" ($r=0/758$)، بین "معیارهای سرسختانه" و "وابستگی / بی‌کفایتی" ($r=0/744$)، بین "وابستگی / بی‌کفایتی" و "شکست" ($r=0/735$) و همبستگی بین "نقص / شرم" و "شکست" ($r=0/732$)، در رتبه‌های بعدی قرار داشت (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه ۷۵ سؤالی بانگ

خرده‌مقیاس	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	۰/۰۰۱	۰/۰۵۷	-۰/۱۱۶	-۰/۱۵۴	-۰/۱۳۸	-۰/۰۹۰	-۰/۰۱۸	۰/۰۷۵	-۰/۱۱۹	۰/۰۳۸	۰/۰۰۶	۰/۰۸۹	-۰/۰۲۶	-۰/۰۵۱	-۰/۰۸۰
۲	۱	-۰/۱۱۶	-۰/۰۶۶	-۰/۰۵۸	-۰/۰۷۴	۰/۱۲۱	-۰/۰۰۵	-۰/۰۳۵	۰/۰۳۳	۰/۰۷۷	۰/۰۵۷	-۰/۰۰۹	-۰/۰۱۶	-۰/۰۵۲	
۳	۱	۱	۰/۰۴۰	۰/۱۲۳	۰/۰۳۶	۰/۰۸۸	-۰/۰۲۶	-۰/۰۶۷	۰/۰۶۷	-۰/۰۵۸	-۰/۰۵۵	۰/۰۷۷	۰/۰۵۲	۰/۱۱۸	
۴	۱	۱	۱	۰/۱۰۰	۰/۰۹۱	۰/۰۶۷	-۰/۰۹۴	۰/۰۹۹	۰/۰۵۶	*۰/۱۶۷	۰/۰۸۰	۰/۱۱۰	۰/۱۰۵	۰/۱۲۳	
۵	۱	۱	۱	۱	*۰/۷۳۲	*۰/۷۶۴	*۰/۲۵۷	*۰/۱۷۷	*۰/۲۶۴	*۰/۱۸۰	*۰/۴۰۲	*۰/۷۶۴	*۰/۴۰۶	*۰/۵۶۹	
۶	۱	۱	۱	۱	*۰/۷۳۵	*۰/۳۱۴	*۰/۳۱۸	*۰/۳۰۶	*۰/۱۹۷	*۰/۳۲۸	*۰/۷۵۸	*۰/۴۲۰	*۰/۵۵۴		
۷	۱	۱	۱	۱	۱	*۰/۲۶۱	*۰/۱۶۳	*۰/۲۷۴	*۰/۲۳۷	*۰/۳۱۲	*۰/۷۴۴	*۰/۴۵۶	*۰/۵۲۶		
۸	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۰۳۲	*۰/۱۶۹	۰/۰۴۰	۰/۱۴۴	*۰/۳۰۹	۰/۱۴۲	*۰/۱۹۰		
۹	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۰۵۸	۰/۰۲۱	*۰/۱۴۶	*۰/۲۷۴	*۰/۱۶۶	*۰/۲۰۲		
۱۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۰۷۴	*۰/۲۱۶	*۰/۲۷۶	*۰/۰۹۹	*۰/۱۹۴		
۱۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	*۰/۲۱۷	*۰/۲۵۰	۰/۱۴۲	*۰/۲۳۳		
۱۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	*۰/۳۲۴	*۰/۱۹۷	*۰/۲۴۲		
۱۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	*۰/۳۸۵	*۰/۵۶۷		
۱۴	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	*۰/۳۹۹		
۱۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱		

۱= محرومیت هیجانی، ۲= رهاشدگی، ۳= بی اعتمادی/بدرفتاری، ۴= انزوای اجتماعی، ۵= نقص/شرم، ۶= شکست، ۷= وابستگی/بی‌کفایتی، ۸= آسیب‌پذیری در برابر ضرر، ۹= گرفتار، ۱۰= اطاعت، ۱۱= ایثار، ۱۲= بازداری هیجانی، ۱۳= معیارهای سرسختانه، ۱۴= استحقاق، ۱۵= خودانضباطی ناکافی.

همبستگی‌هایی که به تفکیک رشته با هم اختلاف معنی‌دار داشتند در جدول شماره ۴ آورده شده است.

جدول شماره ۴: مقایسه همبستگی بین سازه‌های معنی‌دار بر حسب رشته

pvalue	آماره لاندا	همبستگی در رشته دوم	همبستگی در رشته اول	رشته دوم	رشته اول	سازه دوم	سازه اول
۰/۰۲	۲/۴	۰/۵۷ °	۰/۲۶ °	انسانی	ریاضی	آسیب‌پذیری در برابر ضرر	شکست
۰/۰۱	۲/۴	۰/۹۱ °	۰/۹۶ °	انسانی	تجربی	نقص/شرم	شکست
۰/۰۱	۲/۸	۰/۹۳ °	۰/۹۷ °	انسانی	تجربی	نقص/شرم	معیارهای سرسختانه
۰/۰۲	۲/۳	۰/۹۵ °	۰/۹۷ °	ریاضی	تجربی	نقص/شرم	معیارهای سرسختانه
۰/۰۱	۲/۶	۰/۹۳ °	۰/۹۷ °	انسانی	تجربی	نقص/شرم	وابستگی/بی‌کفایتی
۰/۰۴	۲/۰	۰/۹۴ °	۰/۹۷ °	ریاضی	تجربی	نقص/شرم	وابستگی/بی‌کفایتی
۰/۰۳	۲/۲	۰/۵۸ °	۰/۲۸ °	انسانی	تجربی	آسیب‌پذیری در برابر ضرر	وابستگی/بی‌کفایتی

** معنی‌داری در سطح ۰/۰۰۱ و * معنی‌داری در سطح ۰/۰۰۵ می‌باشد.

بحث

هدف از این تحقیق، بررسی و ارزیابی مشکلات روانی و ویژگی‌های شخصیتی دختران دانش‌آموز شهر قم، براساس مدل طرح‌واره‌های ناکارآمد بانگ، همچنین مقایسه شدت همبستگی سازه‌ها در گروه تحصیلی تجربی، ریاضی و انسانی بود. در مطالعه حاضر، حدود ۹۵٪ همبستگی‌ها برای خرده‌مقیاس‌های کمتر از ۰/۶ بود. گرچه در زمینه مقایسه همبستگی عامل‌ها در دانش‌آموزان دبیرستان، پژوهش مستقیمی صورت نگرفته که بتوان با نتایج مطالعه حاضر مقایسه کرد، اما ضرایب همبستگی

در رشته تجربی همبستگی بین سازه "شکست" و "نقص/شرم" بسیار بالا بود (۰/۹۶)، در رشته انسانی نیز همبستگی بین این دو سازه، بالا بود (۰/۹۱)، اما این همبستگی بین دو رشته انسانی و تجربی، تفاوت معنی‌داری داشت و به عبارتی، در رشته تجربی همبستگی بین این دو سازه، به‌طور معنی‌داری بیشتر از همبستگی بین آنها در دانش‌آموزان رشته علوم انسانی بود. به همین صورت، برای سایر سازه‌ها و به تفکیک هر سه رشته، میزان همبستگی و معنی‌دار بودن یا نبودن تفاوت این همبستگی‌ها در رشته‌های تحصیلی بررسی گردید (جدول شماره ۴).

رابطه معنی‌داری وجود دارد (۱۸). از سوی دیگر، یکی از فرضیات طرح‌واره‌ها این است که دانشی که در حافظه درازمدت فرد وجود دارد، بر محتوا و برداشت اطلاعات تأثیرگذار است. بنابراین، براساس محتوای طرح‌واره می‌توان نوع اختلال را تشخیص داد و فعال‌شدن طرح‌واره‌های ناسازگار یکی از عوامل مهمی است که باعث سوگیری در درک مفهوم اطلاعات و به‌وجودآمدن افکار منفی خودکار می‌شود (۱۹). در پژوهش فنی و همکاران، عامل‌های شکست و وابستگی به‌عنوان عامل‌های مجزا به دست نیامدند و هر دو طرح‌واره به‌صورت یک عامل (ناتوانی) ظاهر شدند (۲۰). این نتایج با یافته‌های پژوهش صدوقی و همکاران که در آن طرح‌واره‌های شکست و وابستگی به‌صورت عامل‌های جداگانه ظاهر نشدند، هماهنگ بود (۹). مهم‌ترین جمله طرح‌واره وابستگی و بی‌کفایتی، "احساس می‌کنم نمی‌توانم به‌تنهایی از پس کارهای زندگی روزمره‌ام بریایم" می‌باشد. بیمارانی که این طرح‌واره را دارند، احساس می‌کنند برای انجام وظایف روزمره خود نیازمند کمک جدی دیگران هستند. به‌عنوان مثال، آنها احساس می‌کنند در زمینه کسب درآمد، حل و فصل مشکلات، قضاوت کردن و تصمیم‌گیری درست، عهده‌دارشدن وظایف جدید؛ به شدت به دیگران نیاز دارند. احساس درماندگی، تأثیرپذیری و بی‌میلی نسبت به بیان افکار و خواسته‌ها از عوارض این طرح‌واره است (۱۱). در مطالعه حاضر، تفاوت معنی‌داری در همبستگی بین آسیب‌پذیری در برابر ضرر و وابستگی/بی‌کفایتی بین دانش‌آموزان تجربی و انسانی وجود داشت. یکی از عقاید اصلی فرد دارای طرح‌واره وابستگی/بی‌کفایتی این است که "من بی‌کفایتیم و نمی‌توانم خودم از پس زندگی‌ام برآیم" این دیدگاه باعث می‌شود فرد احساس کند جهت جبران کاستی‌ها به شخص دیگری نیاز است (۲۱). به عبارتی، این افراد خودکارآمدی پایینی دارند. این سازه به باور فرد در زمینه توانمندی و قابلیت‌های وی در انجام وظایف اشاره دارد. در طرح‌واره شکست، فرد اعتقاد دارد در زندگی، همواره شکست خورده و شکست در آینده نیز برای او حتمی است. مهم‌ترین جمله طرح‌واره شکست "تقریباً هیچ‌کاری را نمی‌توانم به‌خوبی دیگران انجام دهم" می‌باشد. فرد اعتقاد دارد در مقایسه با همسالان در حوزه‌های پیشرفت (مثل تحصیل، شغل، ورزش و ...)

به‌دست‌آمده در مطالعه آهی و همکاران در بین دانشجویان، بزرگتر از ضرایب محاسبه شده در مطالعه حاضر بود (۱۴). پژوهش عرف‌نیا و همکاران نشان داد میانگین نمرات طرح‌واره ناسازگار اولیه دانش‌آموزان مقطع راهنمایی که اضطراب از مدرسه دارند، بیشتر از دانش‌آموزان بدون اضطراب است (۱۵). مقدار ضریب همبستگی بسته به حوزه تحقیقاتی، تحلیل و تفسیر می‌شود و نمی‌توان با قاطعیت یک مقدار خاص را به‌عنوان نقطه‌برش برای همبستگی قابل توجه تعیین کرد (۱۶). در مطالعه حاضر، میانگین طرح‌واره در هر سه رشته، تفاوت معنی‌داری نداشت، اما همبستگی بین شرم و وابستگی، همچنین همبستگی بین شرم و معیارهای سرسختانه در دانش‌آموزان رشته تجربی به‌طور معنی‌داری بیشتر از همبستگی بین این دوسازه در دانش‌آموزان رشته ریاضی و انسانی بود. در مطالعه کاظمی و همکاران، طرح‌واره نقص/شرم، بی‌اعتمادی، بازداری هیجانی و معیارهای سرسختانه در دانش‌آموزان مقطع سوم راهنمایی و اول و دوم دبیرستان، با نمره فراشناخت، همبستگی معنی‌داری داشتند (۱۷). در حوزه خودگردانی و عملکرد مختل، توقعاتی که فرد از خود و محیط پیرامون دارد با توانایی‌های بالقوه او برای جدایی و عملکرد مستقل یا انجام موفقیت‌آمیز وظایف در تضاد است. طرح‌واره‌های این حوزه به‌طور معمول در خانواده‌هایی وجود دارد که بیش از حد از کودک مراقبت کرده و اعتماد به نفس او را پرورش نمی‌دهند و یا اینکه کودک را به انجام کارهای بیرون از خانه ترغیب نمی‌کنند و معمولاً در این خانواده‌ها، سهل‌انگاری جای انضباط و محدودیت‌های منطقی را دربرمی‌گیرد و باعث می‌شود فرد نتواند با دیگران تعامل داشته و حقوق آنها را رعایت کند (۱۱). با توجه به اینکه در حوزه عملکرد مختل، خانواده‌ها از کودک بیش از اندازه حمایت کرده و در حوزه محدودیت‌های مختل نیز نسبت به رفتارهای کودک سهل‌انگار هستند، به‌نظر می‌رسد این دو حوزه، ارتباط طرح‌واره‌ای داشته باشند. نتیجه مطالعه زمانی و همکاران در مورد دختران دبیرستانی نشان داد طرح‌واره بریدگی و خودگردانی و عملکرد مختل با هویت جنسی، رابطه معنی‌داری دارد (۸). نتایج مطالعه امانی و همکاران بر روی دانش‌آموزان مقطع سوم دبیرستان شهر سمنان نیز نشان داد بین حوزه‌های طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و سبک‌های هویت،

از آنجا که تعمیم‌پذیری مطالعات، منوط به حجم نمونه بالا می‌باشد، لذا انجام مطالعه فوق در حجم نمونه بالاتر توصیه می‌گردد و به‌علت آنکه طرح‌واره‌ها تحت تأثیر جنسیت نیز هستند (۲۶،۲۵)، پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی طرح‌واره‌ها در دانش‌آموزان پسر نیز اندازه‌گیری، همچنین اختلاف همبستگی سازه‌ها بین دانش‌آموزان دختر و پسر بررسی گردد.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد حدوداً از هر ۴ دانش‌آموز دختر دبیرستانی در شهر قم، دو نفر دچار "معیارهای سرسختانه" و یک نفر دچار "شکست" است و از بین چهار طرح‌واره‌ای که بیشترین میانگین را داشتند (معیارهای سرسختانه، شکست، وابستگی، نقص)، دو طرح‌واره (شکست و وابستگی) متعلق به حوزه عملکرد مختل است، از آنجا که این طرح‌واره با رفتار والدین در دوران کودکی شکل می‌گیرد، بنابراین، یکی از راهکارها می‌تواند آموزش والدین در جهت پرورش اعتماد به‌نفس فرزندان و عدم مراقبت بیش از حد از آنان باشد. اما بررسی گسترده‌تر در رابطه با عوامل ایجاد این حوزه و راهکارهای کنترل آن توصیه می‌شود.

بی‌کفایت است (۱۱). همبستگی بین شکست و آسیب‌پذیری در برابر ضرر در دانش‌آموزان رشته انسانی، به‌طور معنی‌داری از همبستگی بین این دو مقیاس در رشته ریاضی بیشتر است. با توجه به اینکه عامل‌های شکست و وابستگی به‌عنوان عامل‌های ناتوانی ظاهر می‌شوند، لذا براساس یافته‌های Welburn و همکاران (سال ۲۰۰۳)، طرح‌واره‌های شکست و وابستگی، پیش‌بینی‌کننده اضطراب هستند. افراد دارای این دو طرح‌واره خودشان را افرادی شکست‌خورده، وابسته و بی‌کفایت می‌دانند و به‌علت اینکه باور دارند از عهده مسئولیت‌ها برنمی‌آیند، احساس حقارت می‌کنند. افرادی که چنین طرح‌واره‌ای دارند اغلب از افراد دیگر در زمینه‌هایی مانند تصمیم‌گیری و انجام یک تکلیف تازه، به‌طور مفرط کمک می‌گیرند (۲۲). Beck معتقد است طرح‌واره‌های اضطراب، مرکب از باورهای فرد در مورد عدم توانایی‌های خود است (۱۹). مطالعه عباسقلی‌زاده و همکاران نیز نشان داد این طرح‌واره‌ها در بیماران پسوریازیس، بیشتر از افراد سالم است (۲۳). نتایج مطالعه یوسف‌نژاد و همکاران، حاکی از وجود رابطه معکوس بین رضایت زندگی و طرح‌واره‌های محرومیت هیجانی، انزوای اجتماعی، نقص/شرم، آسیب‌پذیری در برابر ضرر، شکست، اطاعت، ایثار، بازداری هیجانی، معیارهای سرسختانه و استحقاق می‌باشد (۲۴).

References:

1. Piaget J. The construction of reality in the child. New York: Routledge; 1954.
2. Mohseni N. Self-understanding from childhood to adulthood. Tehran: Besat Pub; 1995. [Text in Persian]
3. Thimm JC. Personality and early maladaptive schemas: A five-factor model perspective. J Behav Ther Exp Psychiatry 2010;41(4):373-80.
4. Young JE. Schema-focused therapy for personality disorder. In: Simos G, Beck AT. Cognitive Behaviour Therapy: A Guide for the Practising Clinician. New York: Routledge Pub; 2002. p. 201-22.
5. Young JE. Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach. (Practitioner's Resource Series). 3rd ed. New York: Professional Resource Exchange; 1999.
6. Riso LP, du Toit PL, Stein DJ, Young JE. Cognitive schemas and core beliefs in psychological problems: A scientist-practitioner guide. Washington: American Psychological Association; 2007.
7. Van Vlierberghe L, Braet C, Bosmans G, Rosseel Y, Bögels S. Maladaptive schemas and psychopathology in adolescence: On the utility of young's schema theory in youth. Cogn Ther Res 2010;34(4):316-32.

8. Zamani Alivije M, Amiri S, Sajadian E, editors. Relationship between early maladaptive schemas and gender identity in female adolescents. 6th International Congress on Child and Adolescent Psychiatry. Iran: Tabriz University of Medical Sciences; 2013. [Text in Persian]
9. Sadooghi Z, Aguilar-Vafaie M, Rasoulzadeh Tabatabaie K, Esfahanian N. Factor Analysis of the Young Schema Questionnaire-Short Form in a Nonclinical Iranian Sample. *Iranian J Psychiatry Clin Psychol* 2008;14(2):214-9. [Full Text in Persian]
10. Young J, Brown G. Schema Questionnaire Short Form. New York: Cognitive Therapy Center; 1998. Available From: <http://www.schematherapy.com/id351.htm>. Accessed Feb 28, 2006.
11. Castille K, Prout M, Marczyk G, Shmidheiser M, Yoder S, Howlett B. The early maladaptive schemas of self-mutilators: Implications for therapy. *J Cogn Psychother* 2007;21(1):58-71.
12. Harris AE, Curtin L. Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cogn Ther Res* 2002;26(3):405-16.
13. Waller G, Meyer C, Ohanian V. Psychometric properties of the long and short versions of the Young Schema Questionnaire: Core beliefs among bulimic and comparison women. *Cogn Ther Res* 2001;25(2):137-47.
14. Ahi G, Mohammadifar MA, Besharat MA. Young Schema Questionnaire-Short Form standardization SQ-SF (factor structure) between Tehran university students during the academic year 2004-2005. [MSc Thesis]. Allameh Tabataba'i University; 2007. p. 5-20. [Text in Persian]
15. Ghadiri Zabihi S, Abolghasemi A, Aghajani A. A comparison of behavioral activation-inhibition systems and emotional clarity in students with and without trauma. *J Sch Psychol* 2015;4(2):69-88. [Full Text in Persian]
16. Cohen J, Cohen P, West SG, Aiken LS. Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences. 3rd ed. London: Routledge; 2002.
17. Kazemi H, Motahari S. Relation between early maladaptive Schemas and metacognitive in girl and boy Students. *Res Cogn Behav Sci* 2013;3(1):11-22. [Full Text in Persian]
18. Amani A, Keshavarzafshar H. The relationship between early maladaptive schemas and identity styles in male students. *Int J Behav Sci* 2013;7(1):75-82. [Full Text in Persian]
19. Beck AT. Cognitive therapy and the emotional disorders. London: Penguin Group Pub; 1979.
20. Fata L, Motabi F, Dobson K, Molodi R, Ziyaee R. Iranian form of factor structure of the Young Schema Questionnaire - 232 questions in a non-clinical sample. *Psychol J.* 2007;4(16):227-46. [Full Text in Persian]
21. Lotfi R, Donyavi V, Khosravi Z. Comparison of early maladaptive schemas between personality disorder (cluster B) and normal subjects. *Ann Mil Health Sci Res* 2007;5(2):1261-6. [Full Text in Persian]
22. Welburn K, Cristine M, Dagg P, Pontefract A, Jordan S. The Schema Questionnaire—Short Form: Factor analysis and relationship between schemas and symptoms. *Cogn Ther Res* 2002;26(4):519-30.
23. Abbasgholizade Ghane M, Khosravi Z, Ameri F. Comparison of early maladaptive schemas and the roots of their parents and coping styles in people with type I diabetes and people with psoriasis and healthy controls. *Q Clin Psychol Stud* 2015;5(18):23-74. [Full Text in Persian]
24. Yoosofnejad Shirvani M, Peyvastegar M. The relationship between life satisfaction and early maladaptive schemas in university students. *Knowl Res Appl Psychol* 2011;12(2):55-65. [Full Text in Persian]
25. Tannenbaum C, Ahmed S, Mayo N. What drives older women's perceptions of health-related quality of life? *Qual Life Res* 2007;16(4):593-605.
26. Fagot BI, Leinbach MD. The young child's gender schema: Environmental input, internal organization. *Child Dev* 1989;60(3):663-72.

Identification of Early Maladaptive Schemas Based on Young Questionnaire in High School Girls of Qom City, Iran

*Amir Hamta¹, Anoshirvan Kazemnejad^{1*}, Mohammad Gholami Fesharaki¹,
Nazanin Fekri², Masomeh Abolfathi³*

¹Department of Biostatistics,
Faculty of Medical Sciences,
Tarbiat Modares University,
Tehran, Iran.

²Social Determinants of
Health Research Center,
Kurdistan University of
Medical Sciences, Sanandaj,
Iran.

³Department of Consultation,
Imam Khomeini Relief
Foundation, Consultation
Center, Qom, Iran.

*Corresponding Author:
Anoshirvan Kazemnejad,
Department of Biostatistics,
Faculty of Medical Sciences,
Tarbiat Modares University,
Tehran, Iran.

Email:
kazem_an@modares.ac.ir

Received: 4 Oct, 2015

Accepted: 4 Jan, 2015

Abstract

Background and Objectives: Schema is a cognitive and emotional pattern, which can affect individual behaviors. This study was performed to investigate mental health problems and personality characteristics in female students in Qom city.

Methods: This cross-sectional study was carried out on 151 female students of Qom high schools in three disciplines of Mathematical Sciences, Humanities, and Experimental Sciences in 2011-2012 academic years. Sampling was performed in two steps; first cluster sampling and then stratified sampling with proportional allocation to each cluster. Participants answered a 75-question questionnaire, "Young Early Maladaptive Schemas". Data were analyzed using Kruskal–Wallis, spearman correlation coefficient, and Lambda statistics.

Results: The mean age of the students was 15±1.5 years. Unrelenting standards schemas (in domain of over vigilance/inhibition), failure and dependency (in dimension of impaired autonomy), and defectiveness and shame (in dimension of disconnection and rejection) had the highest mean scores, respectively. None of the mean scores had a significant difference according to three academic groups. But the correlation between the schemas was statistically significant in the academic groups ($p < 0.05$).

Conclusion: In this study, 2 out of the 4 schemas with the highest mean belonged to impaired performance domain. Given that this schema is formed by parental behavior during childhood, therefore, one of the strategies can be training of parents to improve children's confidence and not over caring of them.

Keywords: Young schema, Students; Inhibition; Shame; Qom, Iran.